

„undertrykte og mishandlede Folk, ønskede han, at en af bets
 „egne Fyrster vilde gribe Tyranniet, som dengang ene kunde
 „frelse.“ h.

10. Die Sage vom Tell, aufs neue kritisch unter-
 sucht von Dr. Ludw. Häusler. Heidelb., 1840.
 110 S. 8.

Behandlingen af den samme Gienstand, som denne tydske Forfater har valgt til sin kritiske Undersøgelse, i nærværende Tidsskrift, (S. 45—111) kan ikke andet, end forhoie den Opmærksomhed, Gudene af den historiske Kritik ville skienke et nyt tydsk Skrift (Omarbejdelse af et academisk Priissskrift) over Sagnet om Vilh. Tell, der fremtræder saa kort efter Dr. J. L. Zedlers (fra 1836, s. ovenfor S. 101). Sammenligningen imellem Dr. Häuslers og den danske Forfatters Arbejde vil fra meer end een Side være interessant; og det saameget mere, som Ingen af begge, skiondt samtidige, har kiendt eller benyttet den Andens Undersøgelser. Men denne Sammenligning fordrer netop, for at give sit egentlige Udbytte for Estertanken og den videnskabelige Interesse, Læsningen af begge Skrifter; og vi maae derfor i Særdeleshed henwise danske Læsere, der noiere vilde prøve det Giendommelige hos begge Forfattere, til Dr. Häuslers Afhandling selv. Dermed, ville Nogle maaskee mene, er Sagen her let afgjort; men det er derfor ikke mindre vist, at en fuldstændig Analyse af Afhandlingen vilde føre til en for dette Tidsskrifts Læsere unødvendig Gientagelse af Materier, som allerede ere udviklede hos den danske Forfatter, og fordre mere Plads, end her for Diebliffet kan gives. Nam. maa saaledes noies med en kort sammenlignende Fremstilling af begge Forfatteres Fremgangsmaade, og Angivelse af Dr. Häuslers endelige Resultat.

Den danske Forfatter gaaer, som vi have seet, ikke meget udenfor en kritisk Udvikling og Prøvelse af det egentlige Sagnstof i Schweizer-Fortællingen om Tell: nemlig det, ved sin

forunderlige Overensstemmelse med Saxos Eventyr om Valnatofe og Harald Blaatand, og flere mindre paa-agtede nordiske Sagafortællinger, allerede længe mistænkelige Skud af Tallet fra Sonnens Hoved; tilligemed sammes umiddelbare og nærmeste Folger. Dette Sagn forfølger han fra dets tidligste Fremtræden i Norden, til dets Optagelse i nogle Schweizer-Kroniker (hvorimod det savnes i de ældste Kroniker og i samtidige Beretninger om Schweizernes Opstand) og i den sildigere pragmatiske Historie af Schweiz; han giennemgaaer med udtømmende Fuldstændighed Sagnet's sildigere Skiebne og Behandling af det 18de og 19de Aarhundredes Kritik; og han forsøger tilsidst en Opløsning af det ligesaa dunkle, som interessante Problem: hvorledes man skulde forklare sig, at et beviisligen nordisk Sagn, der allerede hos Saxo, som skrev ved Enden af det 12te Aarhundrede, henlægges i det 10de, næsten uforandret forefindes i Schweiz ved Udgangen af det 15de, og adskillige Decennier senere den ældste Udgave af Saxo udkom (1514). Med denne Opløsning (ved den fremsatte Hypothese om en gothisk Indvandring i Schweiz, allerede i det siette Aarhundrede) slutter den danske Forfatter, uden at gaae ind paa Spørgsmaalet: om Sagnet i dets ældste Skikkelse har været af mythisk eller historisk Oprindelse? — endnu mindre altsaa paa det Spørgsmaal: om Wilhelm Tell har været en historisk Person? hvilket sidste Forfatteren imidlertid (S. 73) tillægger en yderst svag Grad af Sandsynlighed.

Dr. Häuser gaaer derimod netop i første Afdeling af hans Skrift (S. 10—87) ud paa det, han kalder „Spørgsmaalets egentlige Kiærne;“ nemlig Beviset for Tells virkelige Existens, og hans muelige Indflydelse paa Schweizerfolkets Befrielse. Sagnfortællingen om Tells personlige Skiebne („die Tell-Sage und ihre Einzelheiten, in ihrer Entstehung und Ausbildung“) behandler han tilsidst (S. 87—104), i større Korthed og mindre Fuldstændighed, end vor danske Forfatter. Dr. Häuser har upaatvivlelig Ret i, at det allene er ved hiin første Undersøgelse, man vil kunne komme til Overtydning, om „Tell-Spørgsmaalet overhovedet besidder nogen historisk Interesse, og i hvilken Grad.“ Nu maa han imid-

Iertid her begynde med det samme, for Tells Existentis lidet trostelige Referat, som vi allerede kende fra Hr. Schierns Afhandling: at begge de ældste, hver i sin Art værdifulde og paalidelige Kilder for Schweizeropstandens og Schweizerforbundets Historie ikke med et eneste Ord nævne Landets nationale Helt og Frihedstifter. Talen er nemlig om den samtidige Munk Johann fra Winterthur, ¹⁾ [der i sin Ungdom selv havde seet Hertug Leopold af Østerrige paa hans Flugt efter Slaget ved Morgarten (1315) igiennem Winterthur, „tanquam semi-mortuus nimia præ tristitia“] og om Conrad Justinger ²⁾, hvis Levetid omtrent falder ind i den næste Generation efter hine Begivenheder, da han allerede 1391 var Skriver ved Raadet i Bern; 1420 begyndte paa det ham af den bernse Regiering overdragne Hverv, at skrive denne Fristats Krønike, som han sluttede med bemeldte Aar; og døde 1426. Dr. Häusfer foier hertil endnu den Bemærkning, at en skøndt sildigere, dog gammel og god tydsk Annalist Mutius, fra Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, (Pistorii Scr. R. Germ. Vol. III.) der omstændeligt og meget tydeligt efter ældre Kilder har beskrevet de østerrigske Landfogeders overmodige Despotie, Opstandens Udbrud, Edsforbundets Oprettelse og Slaget ved Morgarten, heller ikke veed noget af Tell og hans Bedrift at sige. — Det er derimod paafaldende, at en Forfatter i Tydskland rober større Mangel paa helvetisk Literatur, end vi have i Kjøbenhavn paa det Kgl. Bibliothek. Man seer bl. a., at Dr. Häusfer ikke har benyttet Originaludgaven af Justingers Krønike (s. p. 16), eller den med ypperlige Anmærkninger udstyrede Schnellerske Udgave af Melchior Rus; saa lidt som det gode Lidskrift „Der schweizerische Geschichtsforscher.“ Efterat Forfatteren dernæst har søgt at bestemme det Forhold, hvori de ældre, samtidige Schweizerkrøniker staae til de 100—120 Aar yngre (Melchior Rus, Joh. Stumpf, Petermann Etterlin og Wgid. Eschudi) og de sidstes historiske Charakter og Værd; og efterat have meddeelt Tells Sagnet med disse Krønikers egne Ord: udvikler han de Afvis-

¹⁾ S. ovenfor, i Cand. Schierns Afhandl. S. 72.

²⁾ Ovenfor S. 71.

gølgelser og Modsigelser i Sagnet's Fortælling, som man finder hos dem; og søger endelig at begrunde Oprindelsen til den pludselige Fremkomst og Indfletning af Sagnet i hine tidligere Krøniker ved de schweizeriske Folkeviser om Forbundets Stiftelse og hvad dermed stod i Sammenhæng; om hvilke Viser Forfatteren antager, at de i det mellemliggende Tidsrum (nemlig det 15de Aarh.) have dannet sig, og optaget baade Traditionen om Tells Person og Sagnet om hans Pilestud. (Jvf. Schiern. S. 75). I et 3die og 4de Capitel af Skriftets første Afdeling (S. 65—73 og 74—86) giennemgaaer han i Korthed Kritikens Dømtelser af Tell-Sagnet og dets Forsvarere; og meddeler et Resultat af Undersøgelsen over Wilhelm Tells Existent og hans Forhold til Landets Befrielse. — Dette Resultat gaaer vel ud paa: at en saadan Mand maa antages at have været til; og støtter dette fornemmelig paa det af Hr. Schiern, som mistænkeligt, uberørte Tingsvidne af 114 Mænd i Uri 1388: at de endnu havde kiendt Tell. Men hertil, og til den rimelige Formodning, at Tell maa have foretaget sig et eller andet, hvorfor man holdt det for Umagen værd, at erindre ham 1388, da hans personlige Tilværelse allerede blev kaldt i Tvivl, indskrænker sig ogsaa hos denne Forfatter det eneste, Historien tør tilegne sig af et Navn, som Sagnet har gjort saa berømt. „Af historisk Betydning er hverken Tell, eller hans Handling; efterdi den sidste er historisk ubekiendt.“ Hvorledes han i Folkets Mund og hos senere Kronikere har opnaaet den Vigtighed og den poetiske Glæde, der længe hvilede over hans Navn — dette, siger Forfatteren S. 80, er intet historisk, men et Nysgierigheds-Spørgsmaal; hvilket han imidlertid ogsaa, til Opbyggelse for de Nysgierige, S. 81—86, paa Gisningens Vej har søgt at løse; imedens han tillige (S. 82, i Anmærningen) ret skarpt og klart viser: at selv naar man vilde antage hele Tell-Sagnet for Sandhed, sætter det dog Sagnet's Helt i et ganske lidt ærefuldt Lys. Men videre, end til Gisningens Element i Historien, bringer Forf. det heller ikke; og videre vil neppe Nogen kunne drive det, endog kun for at udbringe Dr. Häuser's Resultater: „En ubetydende, ubekiendt Person, en eller anden lidet bemærket, ikke

meget ærefuld Handling, har, ved Hielp af den patriotiske Enthusiasmus, naaet en Anseelse, som de ikke havde fortient, og som derfor heller ei var bleven dem til Deel paa den Tid, da der kæmpedes for Schweizerfriheden. — Tells Handling mod en eller anden østerrigsk Foged har til sin Tid i en lille Kreds vaakt noget Opsyn; men den var ikke bleven bekjendt i hele Landet, ja, som man seer, neppe engang i alle tre Urkantoner; thi hverken Handlingen selv, eller den, der havde udført den, opnaaede noget Slags Indflydelse, der var værd at omtale, paa Schweizerfolkets Frihed." (S. 86).

Til sidst, i Skriftets anden Afdeling, S. 87—101, gennemgaaer Forfatteren i større Korthed, og mindre fuldstændigen end Hr. Schiern, det egentlige Sagnstof i Fortællingen om Tell, saavel Pilestuddet og dets Forbindelse med Sagnfortællingen hos Saxo, som de øvrige, reent uhistoriske og usandsynlige Partier af Tell-Sagnet. Hans i 4 Artikler gientagne Slutnings-Resultater (S. 102) „at Wilhelm Tell ingen historisk Betydning har; at han ikke var Schweiz's Befrier (hvilket ogsaa allerede den næste Generation efter ham kaldte i Tvivl); men at Efterkommernes Patriotisme, ved Foranledninger, som vi nu ei mere bestemt kunne paavise, have gjort hans Navn til et Symbol for schweizerisk Tapperhed og Frihedskærlighed," m. m. have vi tildeels allerede fremhævet i det Foregaaende. — Anm. kan til Slutning ikke undlade at gøre opmærksom paa den væsentlige Forskiel imellem Hr. Schierns og Dr. Häusfers Behandling af Emnet, i Folge hvilken den sidste nærmest betragter Tell, som historisk Skikkelse i Schweizerforbundets Oprindelse; derfor ei heller kan bringe det længere end til den svage Skygge-Existent, han nu, efter Kritikens nyeste Arbejder, har tilbage; og dog heller ei i dette Punkt, ved Savnet af enkelte Kilder (f. Ex. Schnellers Udgave af Melchior Rus) har udtømt Stoffets Undersøgelse; hvorimod den danske Forfatter, der fornemmelig har underkastet Sagnet i dets Heelhed en kritisk Behandling, viensynligen har bragt det langt videre, end Dr. Häusfer, i at bevise dets reent eventyrlige eller uhistoriske Natur. Thi ved den større Mængde af Gientagelser og Variationer af Sagnfortællingen efter nordiske Kilder, som Hr.

Schiern har kiendt og sammenstillet, har han unegteligen bragt det til fuldkommen Evidens: at ligesaa lidt i dette Tilfælde den selvsamme Begivenhed kunde tildrage sig i Danmark (under Harald Blaatand), i Sverrige under den mythiske Tid (Vilfina-Saga), i Norge, to Gange (Schiern S. 50. 53) i Wilster-Marsk (sammest. S. 57) og i Schweiz: som Signes og Habors Kiærlighed og Død kunde foregaae paa 10 eller 12 forskjellige Steder i Norden. (s. Nyerups Udg. af Ræmpev. III. 403—408).

Litteraire Noticer og Efterretninger

1.

Udgivelsen af et Diplomatarium danicum og et Regestum diplomaticum.

Det Kongel. Videnskabernes Selskab besluttede i Aaret 1828 at forberede og befølge Udgivelsen af et Værk, der skulde indeholde en kronologisk Oversigt og Indholdsangivelse af saadanne i Trykken bekendtgjorte Actstykker, indenlandske og fremmede, som angaae Danmark, danske Forhold og Personer indtil Aar 1660. Selskabet udnævnte i dette Piemed en Committee, bestaaende af Conferentsraaderne Engelstoft og Werlauff og Professor Kolderup-Rosenvinge, som skulde føre Tilsyn med Arbeidet, hvilket, for saavidt det bestod i at uddrage Indholdet af de enkelte Actstykker, blev overdraget flere yngre, dertil stikede Videnskabsmænd. Dette Arbeide fortsattes i en Række Aar; og da man i Aaret 1836 var kommen til den Overbeviisning, at et for den fædrelandste Historie ikke mindre gavnligt, ja uundværligt Værk er et dansk Diplomatarium, eller en ligeledes kronologisk Samling af nsigtige Aftryk af de hidtil enten ganske utrykte, eller adspredte og meer eller mindre ufuldkomment bekendtgjorte Hoved-Diplomer, Kongebreve, Tractater, og andre offentlige Documenter og Brevskaber, der vedkomme den danske Stat: saa besluttede Selskabet i bemeldte Aar, saaledes at forbinde begge disse nationale og historiske Foretagender, at begge bleve givne under den samme Commission's Tilsyn og Bestyrelse; men at Regestum diplomaticum, som det allerede længe forberede Arbeide, først blev fremmet saavidt, at Trykningen deraf i det mindste kunde begynde, inden man foretog sig det andet Værks Udgivelse. Man fandt det i den Anledning tienligt, at forøge ovenmeldte Commission med flere Medlemmer; og Selskabet udvalgte dertil Geheime-Archivarius, Etatsraad S. Magnusen, Juslitsraad, Professor Molbech